

Scapania glaucocephala

Svämskapania

EN
Starkt hotad (EN)
C2a(i)

Klass: *Marchantiopsida*, **Ordning:** *Jungermanniales*, **Familj:** *Scapaniaceae*, **Släkte:** *Scapania* (skapanior), **Art:** *Scapania glaucocephala* - svämskapania (Taylor) Austin **Synonymer:** *Scapania glaucocephala* (Tayl.) Aust., *Jungermannia glaucocephala* Taylor

Kännetecken

Svämskapania är en liten bladlevermossa. Som de andra arterna i släktet har arten blad som är tvåflikade och är vikta så att en köl bildas. Svämskapania har hornlika lobber med förstörade celler i spetsen. Arten har svartröda/brunröda groddkorn som är runda till ovala och består av två celler (sällan en cell). Två närstående arter som förekommer på liknande substrat är timmerskapania *Scapania apiculata* och mikroskapania *Scapania massalongi*. Dessa har dock encelliga groddkorn. *Scapania apiculata* har stora trigoner och mindre bladceller.

Utbredning och status

Arten upptäcktes 1995 i Dalarna i Sverige. På den lokalen är arten fåtalig. Med en riktad inventering har den blivit funnen på ett 15-tal tidigare okända lokaler (Henrik Weibull, ArtPortalen) norrut till norra Jämtland. Arten förekommer sällsynt i Norge. Tidigare har arten hittats i Karelen 1942. Arten är även funnen i Tyskland. Huvudutbredning ligger annars i Nordamerika med undantag för några lokaler i norra Asien. Arten är rödlistad även i flera andra länder i Europa. Den finns dessutom med på den europeiska rödlistan.

Ekologi

Mossan växer på veden på lågor som tidvis översvämmas i skuggiga skogsmiljöer. På hitintills enda kända svenska lokal växer den på åtminstone en sälglåga i ett gråalkkärr med starkt fluktuerande vattenstånd. Berggrunden är kalkhaltig och det översvämmade vattnet torde således ha högt pH, vilket stöds av att det växer kruskalkmossa *Tortella tortuosa* på några lågor på lokalen. Andra kalkgynnade arter som har hittats på lokalen är grov gulmossa *Pseudocalliergon lycopodioides*, rikkärrsskapania *Scapania degenii* och kalkskapania *Scapania calcicola*. På den norska lokalen växte arten på en låga vid en bäck i ett område med basisk berggrund. I Nordamerika växer arten främst i fuktiga granskogar på lågor av gran samt även på lågor av ceder, asp och tall. Den förekommer i Nordamerika även på lågor av tuja och till och med på basen av dessa träd i tujasumpskogar. I Nordamerika görs även bedömningen att arten inte är en pionjär samt växer på skuggigare lokaler än timmerskapania *Scapania apiculata*.

Hot

Då arten verkar ha mycket speciella krav på omgivning. Minskad mängd lämplig ved utgör ett hot mot arten. Likaså förändrad hydrologi som förändrar den fluktuation i vattenståndet utgör ett hot mot arten. Då arten bara har en känd lokal med en relativt liten population i Sverige kan slumpmässiga faktorer göra att arten försvinner. Alla skogsskötselåtgärder på eller i närheten av lokalerna utgör ett hot. På lång sikt torde de olikåldriga, under lång tid orörda svämskogarnas tillbakagång även utgöra ett allvarligt hot.

Åtgärder

Alla nu kända och eventuella nyupptäckta förekomster bör skyddas så att inga skogsbruksåtgärder tillåts i närheten av där arten förekommer. Även alla åtgärder som kan förändra hydrologin i området bör förhindras. För att skapa förutsättning för arten generellt i landskapet bör mängden död ved ökas i områden med vattenståndsfuktutationer och högt pH i marken. Alla åtgärder som påverkar hydrologin negativt i sådana områden bör undvikas.

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

- Bakalin, V. A. 1999. Liverworts of Karelia. *Arctoa* 8: 17-26.
- Bratt, L. 1999. *Scapania glaucocephala* - en ny mossa för Dalarna och Sverige. *Trollius* 25: 7-9.
- Bratt, L. 1999. *Scapania glaucocephala* (Tayl.) Aust. ny för Sverige. *Myrnia* 9: 60-62.
- Buch, H. & Fagerström 1946. *Scapania glaucocephala* (Tayl.) Evans, ny för Gamla Världens flora. *Mem. Soc. Flora Fauna Fenn.* 22: 17-18.
- Damsholt, K. 2002. Illustrated flora of Nordic liverworts and hornworts. -- Nordic Bryological Society, Copenhagen and Lund
- Hassel, K. & Bratt, L. 2001. *Scapania glaucocephala* (Taylor) Austin in Scandinavia. *Lindbergia* 26: 131-133.
- Schuster, R. M. 1974. The Hepaticae and Anthocerotae of North America east of the hundredth meridian. Vol. III. Columbia University Press.
- Weibull, H. 2007. Åtgärdsprogram för sällsynta skapanior på tidvis översvämmad ved. Remissversion. Naturvårdsverket.
- Weibull, H. 2008. Inventering av hårklomossa och skapanior på ved vid vatten. Länsstyrelsens Rapportserie 2008:15. Natur- Och Kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen Västmanlands län

Författare

Niklas Lönnell 2001. Uppdaterad av Tomas Hallingbäck 2010. © ArtDatabanken, SLU 2010.